

RECENZJA ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Marcina Gryszlara pt. Ocena uwarunkowań zachowań zdrowotnych wśród uczniów szkół średnich zamieszkałych na terenie województwa małopolskiego

Rozprawa doktorska mgr Marcina Gryszlara, którą otrzymałam do recenzji, liczy 82 strony, z prawidłowo rozplanowanym podziałem na poszczególne części.

Składa się ze wstępnej części podzielonej na trzy podrozdziały, w których Autor kolejno przedstawia najważniejsze dla zrozumienia oceny zachowań zdrowotnych zagadnienia: rozwój pojęcia promocji zdrowia, uwarunkowania zdrowia oraz okres dorastania. Autor bardzo sprawnie przedstawia aktualną wiedzę oraz kluczowe zagadnienia dotyczące promocji zdrowia i kompetencji zdrowotnych. Następnie omawia przyczyny, które mogą wpływać na zachowania zdrowotne, zdrowie i nierówności w zdrowiu. Informacje zawarte we wstępie szczegółowo tłumaczą problematykę badania, uzasadniają wybór celu badania oraz metodologii oceny. Należy podkreślić, że Autor sprawnie poradził sobie z syntetycznym przedstawieniem tych bardzo obszernych zagadnień.

Celem pracy była ocena uwarunkowań zachowań zdrowotnych wśród uczniów szkół średnich z terenu Małopolski. Autor wymienił poszczególne pytania badawcze, uszczegóławiające wyznaczone przez niego cele oraz hipotezy badawcze. Cele pracy zostały dobrze określone a hipotezy prawidłowo sformułowane. Podjęcie przez Doktoranta zadania uważam za bardzo potrzebne, celowe i ambitne.

Trzeci rozdział rozprawy zawiera opis badanej grupy oraz metody badawcze. Badanie zostało przeprowadzone metodą sondażu diagnostycznego metodą PAPI (Paper and Pencil Interviewing) z użyciem zintegrowanego kwestionariusza ankiety. Doktorant wykorzystał dostępne narzędzia badawcze takie jak ILS-EU-Q (European Health Literacy Survey Questionnaire), IVIHL-C-B (Multidimensional Health Locus of Control Scale — version B) oraz

zaczepnął pytania dotyczące zachowań zdrowotnych kwestionariusza opracowanych na potrzeby badania HBSC (Health Behaviour in School-aged Children. Doktorant zastosował także autorski kwestionariusz osobowy.

Należy podkreślić, że Doktorant zadbał o losowy dobór respondentów. Szkoły i klasy, w których sondaż został przeprowadzony, wybrano metodą losowania dwustopniowego, zespołowego. z rozróżnieniem na położenie szkoły (Kraków, poza Krakowem). W rezultacie, badaniem objęto 9 szkół średnich: 7 liceów ogólnokształcących oraz 2 zespoły szkół technicznych. Następnie w szkołach wylosowano klasy, których uczniów zaproszono do wzięcia udziału w badaniu. Do badania Autor włączył imponującą grupę 1016 uczniów. Zastosowane zróżnicowane metody statystyczne były odpowiednie do przeprowadzonych analiz obejmujących dane jakościowe oraz ilościowe, odpowiednio do ich rozkładu.

Na podstawie przeprowadzonych badań Autor, w 4. rozdziale rozprawy doktorskiej, przedstawił szczegółowe wyniki swojej pracy badawczej posiłkując się licznymi tabelami. Zaznaczenie wyników istotnych statystycznie ułatwiało ich czytanie. Opis tekstowy najistotniejszych wyników wskazuje że:

- mniej niż połowa małopolskich uczniów szkół średnich uprawia regularnie aktywność fizyczną, częściej dzieci rodziców z wyższym wykształceniem i dzieci młodsze,
- większość uczniów spożywa odpowiednią liczbę posiłków w ciągu dnia, ale zbyt rzadko jedzą warzywa i owoce,
- większość uczniów piła alkohol przynajmniej raz w życiu, częściej chłopcy i częściej dzieci z dobrą sytuacją materialną rodziców,
- około połowa uczniów płażyła, że paliła papierosy lub stosowała e-papierosy, częściej chłopcy i częściej uczniowie w wieku starszym.

Przedstawione powyżej wyniki są jedynie częścią uzyskanych i przedstawionych w rozprawie doktorskiej.

Obszerna dyskusja została przez Autora przeprowadzona prawidłowo. Autor porównuje uzyskane przez siebie wyniki z wynikami innych badań w tej tematyce i próbuje wyjaśnić różnice pomiędzy nimi. Z łatwością omawia dotychczas przeprowadzone w tym temacie badania polskie i zagraniczne. W odbiorze dyskusji pomaga podzielenie jej na podrozdziały, w których Autor omawia poszczególne cele badania, porównuje uzyskane przez siebie wyniki z wynikami innych badań w tej tematyce i próbuje wyjaśnić różnice pomiędzy nimi. O dużej dojrzałości naukowej Doktoranta świadczy fakt umieszczenia w dyskusji podrozdziału pt.

ograniczenia pracy, w którym rzetelnie przedstawia i tłumaczy powody, dla których dokonał pewnych zmian w przyjętych metodach badania. Autor nie wspomniał natomiast o mocnych stronach badania, które wykonał. Należą do nich m. in.: duża grupa respondentów, losowy ich dobór oraz zastosowanie odpowiednich, uznanych narzędzi badawczych pozwalających na porównanie uzyskanych wyników z wynikami badań przeprowadzonych wcześniej.

Kwestionariusz, który zastosował Doktorant, zawiera 121 pytań. Całkowicie rozumiejąc dlaczego w rozprawie doktorskiej Doktorant wykorzystał jedynie część uzyskanych wyników, zaskakującym dla mnie jest fakt, że nie chciał bardziej szczegółowo omówić jednego lub dwóch badanych zagadnień. Na przykład zająć się paleniem tytoniu i e-papierosami z pominięciem aktywności fizycznej czy zdrowego żywienia. Z całą pewnością uzyskane przez niego dane w tym zakresie byłyby wystarczające na rozprawę doktorską. Zakładam, że niewykorzystane w rozprawie doktorskiej dane posłużą do przygotowania publikacji. Autor sprawnie przytacza polskie i zagraniczne badania i opracowania związane z omawianym zagadnieniem, a liczba cytowanych pozycji piśmiennictwa (229) jest imponująca i w przeważającej większości dotyczy prac opublikowanych w ostatnim dziesięcioleciu.

7. obowiązku recenzenta muszę zauważyć pojedyncze błędy interpunkcyjne.

Wnioski Autora są prawidłowo sformułowane i odpowiadają na wcześniej postawione pytania badawcze.

W ostatecznej ocenie pracy za mocne strony rozprawy uważam:

- dobre zaplanowanie, zorganizowanie i przeprowadzenie badania sondażowego, w tym dbałość o odpowiedni, losowy wybór respondentów,
- wielkość badanej grupy.
- dużą wartość naukową, prawidłowe formułowanie problemów i hipotez, umiejętny dobór i stosowanie metod i narzędzi badawczych.

Jako słabość pracy odnotowuję Pakt, że w dyskusji, przy bardzo sprawnym przytaczaniu wyników dotychczas przeprowadzonych badań, zabrakło mi próby wyjaśnienia skąd mogą wynikać przedstawiane różnice. Nie znalazłam także nakreślenia kierunku przyszłych badań, który zazwyczaj nasuwa się po ukończeniu własnego badania, a czasami nawet w jego trakcie.

Podsumowując, chciałabym podkreślić, że mgr Marcin Grysztar zajął się jednym z najważniejszych dla zdrowia publicznego zagadnień jakim są uwarunkowania zachowań

zdrowotnych wśród młodzieży. Planując badanie uwzględnił wszystkie najistotniejsze zagrożenia zdrowotne wśród dzieci i młodzieży, do których należą niewłaściwe odżywianie oraz zbyt mała aktywność fizyczna prowadzące w efekcie do nadmiernej masy ciała, a także stosowanie używek i ryzykowane zachowania seksualne. Praca ta wpisuje się w cały szereg cyklicznie wykonywanych badań w Polsce, które umożliwiają określenie powszechności ww. zagrożeń zdrowotnych. Wyniki jego pracy mogą stanowić podstawę do zaplanowania kampanii informacyjnej oraz konkretnych interwencji prewencyjnych zwiększających zachowania prozdrowotne u dzieci i młodzieży. Przedstawiona rozprawa mgr Marcina Grysztara pl. „Ocena uwarunkowań zachowań zdrowotnych wśród uczniów szkół średnich zamieszkałych na terenie województwa małopolskiego” jest oryginalnym i rzetelnym wkładem w rozwój wiedzy na ten temat. Drobne uwagi krytyczne, przedstawione powyżej, nie umniejszają wartości całości pracy.

Przedstawiona rozprawa doktorska w pełni odpowiada warunkom stawianym pracom na stopień doktora nauk o zdrowiu. W związku Jagiellońskiego z tym pozwalam sobie przedłożyć Radzie Dyscypliny Nauki o Zdrowiu Uniwersytetu Jagiellońskiego wniosek o dopuszczenie Pana mgr Marcina Grysztara do dalszych etapów obrony pracy doktorskiej. Dodatkowo wnioskuję o wyróżnienie pracy za wzorcowo dobraną metodologię badania oraz za dużą praktyczną wartość tej naukowej rozprawy.

Kierownik
Kliniki Gastroenterologii i Żywienia Dzieci
prof. dr hab. n. med. Aleksandra Banaszekiewicz